

Wybult, Franciszek

Dziesięciolecie budownictwa terenowego na Mazowszu Płockim

Notatki Płockie 5/2-16, 22-24

1960

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

tor naczelny pisma „Orka” wydawanego przez Stowarzyszenie Akademickiej Niezależnej Młodzieży Ludowej, która ściśle współdziałała z NPCh, były działacz NPCh z pow. Ciechanów Michał Gwiazdowicz, b. działacz NPCh z pow. Mińsk Maz. Aleksander Stelmarczyk, b. działacz NPCh z pow. Sochaczew Szymon Pietrzak, b. działacz z pow. Rawa Maz. Szymon Siwiec.

Otwierając sesję Antoni Korzycki m. in. powiedział, że tradycje walk ludu na Mazowszu sięgają o ległych czasów. Wskazał na fakt, że radykalny ruch ludowy na Mazowszu miał silne oparcie, dlatego też NPCh szeroko mogła rozwinąć tu swoją działalność. Wskazał również na rewolucyjny charakter tej partii i jej znaczenie w historii ruchu chłopskiego, a w szczególności w walce o ziemię obszarniczą bez odszkodowania i rząd robotniczo-chłopski.

Następnie mgr Bronisław Syzdek wygłosił referat p. t. „Podstawowe założenia programowe NPCh”, w którym szeroko omówił zasady programowe NPCh, które zasadniczo różniły się od programów innych stronnictw ludowych, ponieważ NPCh wysuwała hasła sojuszu robotniczo-chłopskiego i obalenia ustroju kapitalistycznego.

Pokazał również jaki był program NPCh w różnych dziedzinach m. in. w dziedzinie swobód demokratycznych, oświaty i szkolnictwa oraz stosunku do rządów burżuazyjnych.

W następnym referacie mgr Benon Dymek przedstawił działalność NPCh na Mazowszu i Podlasiu w oparciu o zachowane dokumenty archiwalne i wspomnienia członków NPCh. Omówił powstanie i rozwój NPCh na Mazowszu. Według obecnego stanu badań na wsiach Mazowsza było ponad 200 kół NPCh, które skupiały ponad 2000 członków, nie licząc rzesz sympatyków. Zreferował sposoby działania i przedstawił warunki działalności. Pokazał również sylwetki działa-

czy NPCh, którzy wyrosli na wsi mazowieckiej na przywódców chłopskich jak: Władysław Kowalski, Antoni Obórko, Waclaw Bednarski i wielu innych.

Po referatach wywiązała się dyskusja, w której zabierali głos:

Antoni Orzechowski z pow. ostrołęckiego, mówił o życiu i walce chłopów na Kurpiowszczyźnie. Dr Alfred podkreślił w swym przemówieniu cechy jakie charakteryzowały ruch enpechowski i jego wpływ na wsi.

Jan Piotrowski z łowickiego mówił o działalności NPCh w tym powiecie.

Bolesław Gałęza omówił pracę Stowarzyszenia Akademickiej Niezależnej Młodzieży Ludowej, która na Mazowszu miała licznych zwolenników i czytelników pisma „Orka”.

Aleksander Stelmarczyk — były nauczyciel z pow. Mińsko-Mazowieckiego, Władysław Ratyński z Tarczyna, Michał Gwiazdowicz i inni mówili o pracy NPCh na wsiach, gdzie działali.

Zabierał również głos były poseł NPCh — Feliks Hołowacz. W dyskusji nie zabrakło głosu historyków.

Mgr Jarecka mówiła o niektórych problemach powstania NPCh, a mgr Ludwik Hass wyczerpująco omówił sytuację ekonomiczną w okresie działania NPCh.

Sesję zamknął i omówił dyskusję Antoni Korzycki, wskazując na jej duży wkład w poznanie dziejów NPCh na Mazowszu.

Zarazem wskazał, iż tradycje NPCh pomagają w pracy na wsi, gdzie przetrwały do dzisiaj, a wielu NPCh-owców pomimo podeszłego wieku aktywnie pracują na wsi.

Materiały z sesji będą wydane po opracowaniu drukiem.

N.

FRANCISZEK WYBULT

DZIESIĘCIOLECIE BUDOWNICTWA TERENOWEGO NA MAZOWSZU PŁOCKIM

Budownictwo stało się w Polsce Ludowej jednym z najważniejszych problemów. Od chwili wyzwolenia rozpoczęła się intensywna odbudowa zniszczonego działaniami wojennymi kraju, a przede wszystkim Warszawy. Zaczął powstawać i rozwijać się przemysł, przystąpiono do budowy szkół i organizowania spółdzielni produkcyjnych i wylaniać się zaczęły w terenie coraz liczniejsze potrzeby w zakresie budownictwa. Centralne przedsiębiorstwa budowlane nie były w stanie sprostać wszystkim tym zadaniom, toteż Ministerstwo Budownictwa i Administracji Publicznej wydało dnia 30 stycznia 1950 r. zarządzenie o powołaniu do życia Budowlanych Przedsiębiorstw Powiatowych. Tegoż roku dnia 15 lutego przedsiębiorstwo takie powstało w Płocku.

Organizatorem jego i dyrektorem został znany działacz ludowy, Jerzy Bezdziek, który był przewodniczącym Powiatowej Rady Narodowej. Kieruje przedsiębiorstwem do dnia dzisiejszego i za wybitne osiągnięcia został odznaczony srebrną odznaką przodownika pracy, brązowym, srebrnym i złotym Krzyżem Zasługi.

Trudne były początki, gdyż przedsiębiorstwo nie posiadało własnych maszyn i narzędzi, odczuwał się również wówczas dotkliwy brak rzemieślników budowlanych. Trzeba było sięgać po rezerwy ludzkie ze wsi i werbować bezrolnych i małorolnych do pracy na budowach sąsiadujących z ich miejscem zamieszkania.

Podstawowym trzonem początkowej załogi było kilku murarzy jak: Bednarski, Gołębiow-

ski i Reszczyński, cieśle — Wiśniewski, Falkowski, Kaflański i kilku innych. Kierownikiem technicznym był Dionizy Kowalski, finansowym — Sabin Stańczak, starszą księgową Czesława Bogumił, referentami Jan Borkowski (planowanie), Lucjan Bartold (zaopatrzenie) i Jan Tyburski (sprawy socjalne).

Wiele było w pierwszym roku działalności przedsiębiorstwa trudności, do tego doszło niespodziewane podwyższenie planu produkcyjnego, gdyż zamiast ustalonych początkowo dziesięciu budów, trzeba było prowadzić 29. Budowano m. in. szkoły w Ciachcinie, Rogotwórsku i Łętowie, warsztaty, magazyny i domy mieszkalne w Państwowych Ośrodkach Maszynowych w Niegłosach i Drobinie, budynki gospodacze w spółdzielniach produkcyjnych w Białej Nowej i Boryszewie oraz w kilku PGR-ach.

Plan został wykonany w 224⁰/₀. Ponadto załoga przedsiębiorstwa na apel dyrekcji wybudowała nadprogramowo pod koniec pierwszego roku magazyn o kubaturze 1825 m³. Praca ta zasługuje na szczególne wyróżnienie, gdyż załoga przystąpiła do współzawodnictwa i wykazała dużą ofiarność. Kredyty na budowę magazynu przyznane zostały w październiku pod warunkiem, że wykorzystane będą do końca 1950 r. Czasu było niewiele, warunki atmosferyczne niezbyt sprzyjające, nastąpiły wkrótce mrozy, magazyn jednak został w terminie wybudowany.

Zapoczątkowane przy budowie magazynu współzawodnictwo rozwijało się w latach następnych, co usprawniało i zwiększało wydajność pracy.

Przez pierwsze trzy lata Budowlane Przedsiębiorstwo Powiatowe obejmowało działalnością swą tylko powiat płocki. Z dniem 1 stycznia 1953 r. do przedsiębiorstwa płockiego przydzielone zostało BPP w Sierpcu. W poprzednim roku wybudowana była już i uruchomiona w Płocku betoniarnia, stolarnia i kuźnia. Przedsiębiorstwo miało już poważne osiągnięcia, wybudowało m. in. szkoły w Wyszogrodzie i Starożrebach, budynki administracyjne Rejonu Lasów Państwowych w Płocku, kotłownię w cukrowni „Borowiczki” oraz nadprogramowo duży magazyn zbożowy w Koziebrodach. Robotę tę mimo wyznaczonego bardzo krótkiego terminu, załoga wykonała chlubnie w ciągu dwóch miesięcy, za co przedsiębiorstwo otrzymało uznanie od Rządu i Partii.

Stan zatrudnienia wynoszący w pierwszym roku działalności 180 osób wzrósł do 448 w 1953 r.

We współzawodnictwie „o najlepsze BPP w Polsce” przedsiębiorstwo płockie w 1954 r. zajmuje pierwsze miejsce w województwie warszawskim i trzecie w skali krajowej. W dół uznania za poważne osiągnięcia w produkcji i we współzawodnictwie na uroczystość pięciolecia przedsiębiorstwa przybył do Płocka aktyw budowlany całego województwa

z przedstawicielami wojewódzkich władz państwowych i partyjnych oraz związkowych. 25 pracowników z dyrektorem Jerzym Bezdziakiem na czele, odznaczonych zostało na uroczystości tej dyplomem uznania.

W roku 1955 przedsiębiorstwo prowadzi prace na 90 obiektach. Wybudowana została wtedy m. in. Gośpoda Turystyczna w Żelazowej Woli. Budowa ta należy do poważniejszych osiągnięć przedsiębiorstwa. Miała być wykonana w bardzo krótkim terminie, zaledwie dwumiesięcznym. Oddanie jej do użytku nastąpiło przed rozpoczęciem Festiwalu Chopinowskiego, na który wśród wielu gości przybyła królowa-matka belgijska.

Przedsiębiorstwo zadanie to wzorowo wykonało, mimo znacznej odległości od swej siedziby, wynoszącej 74 km. Na podkreślenie zasługuje, że mimo wielu przedsiębiorstw, znajdujących się na tamtejszym terenie, władze nadzędne powierzyły budowę płockiemu przedsiębiorstwu w pełnym zaufaniu, że sprosta temu trudnemu zadaniu.

Po utworzeniu Wojewódzkiego Zjednoczenia Budownictwa Wiejskiego utworzony został z dniem 1 stycznia 1956 r. Zarząd Budowlany w Płocku, do którego włączono działalność byłych Budowlanych Przedsiębiorstw Powiatowych w Gostyninie i Sochaczewie. Zatrudnionych było 650 pracowników.

Budowano m. in. szkoły w Łaziskach, Łącku, Swojcinie, Gąbinie, Brzozowie, Budach Milewskich i Boryszewie, świetlicę w Młodzieszynie, stację obsługi w Sochaczewie, 6 domków mieszkalnych dla Fabryki Maszyn Żniwnych w Płocku i mleczarnię w Giżycach.

Po pięciu kwartałach Wojewódzkie Zjednoczenie Budownictwa Wiejskiego zostało rozwiązane i z dniem 1 kwietnia 1957 r. powołano jako jednostkę samodzielnie gospodarczą — Przedsiębiorstwo Budownictwa Terenowego w Płocku.

Działalnością swą objęło ono powiaty: płocki, gostyniński i sierpecki.

Poza tym kontynuowane były roboty budowlane na terenie powiatu sochaczewskiego. Przedsiębiorstwo zdołało już wybudować sobie odpowiednie zaplecze, jak magazyn, garaże, ciesielnię centralną.

Następnie została przebudowana i udoskonalona betoniarnia wraz z naparzalnią o znacznie większej zdolności produkcyjnej. Udoskonalona się mechanizacja przedsiębiorstwa i w 1958 r. przedsiębiorstwo posiadało 61 maszyn budowlanych wartości 966.900 zł.

Dla rozwinięcia akcji wynalazczości i postępu technicznego została powołana do życia w 1957 r. komórka wynalazczości pracowniczej — Klub Techniki i Racjonalizacji.

W następnym roku zorganizowany został konkurs na najaktywniejszego racjonalizatora produkcji. Pierwszą nagrodę otrzymał Jan Za-

remba za projekt racjonalizatorski urządzenia rolkowego do transportu belek D. M. S., drugą — zespół inżynierski za opracowanie projektów typowych domków jednorodzinnych z elementów prefabrykowanych, trzecią — Jan Zych za projekt zmechanizowanego sortownika do przesiewu żużlu.

Osiągnięciem przedsiębiorstwa w 1957 r. na miarę krajową w oddanych do użytku obiektach typu przemysłowego było wybudowanie zakładu przetwórczego owocowo warzywniczego w Wyszogrodzie.

Dzięki świadomej postawie inwestora, który dał przedsiębiorstwu wolną rękę na wprowadzenie nowatorskich, zrjonalizowanych elementów, budowa całego obiektu ukończona została w ciągu trzech miesięcy zamiast planowanych dwunastu.

W roku produkcyjnym 1958/59 przekazane zostały do użytku m. in. domy mieszkalne dla RDW w Płocku na 26 rodzin, szkoła w Dobrzykowie, szkoły mechanizacji rolnictwa w Sierpcu i Gąbinie i wyłęgarnia drobiu w Sierpcu.

W Płocku wybudowane zostały dwa domy mieszkalne dla pracowników przedsiębiorstwa.

W 1959 r. zamiast planowanych 26 przekazano do użytku 32 obiekty m. in. szkoły w Płocku, Poliku, Podlesiu, Dreglinie, Miszewie Murowanym i Sikorzu. Stan zatrudnienia podniósł się na 723 pracowników.

W ciągu dziesięciolecia swego istnienia Przedsiębiorstwo Budownictwa Terenowego w Płocku przekazało do użytku 358 obiektów, w tym 54 budynki mieszkalne liczące 1590 izb, 42 szkoły i 262 innych, m. in. 16 zakładów produkcyjnych, 12 dużych magazynów itd.

Dnia 14 maja 1960 r. odbyła się w Płocku uroczystość dziesięciolecia wszystkich Przedsiębiorstw Budownictwa Terenowego województwa warszawskiego.

W czasie obchodu podsumowano m. in. wyniki dotychczasowej działalności oraz wymieniono poglądy na temat nowych metod pracy, postępu technicznego i stosowania materiałów zastępczych, jak również usprawnienia organizacyjnego poszczególnych przedsiębiorstw.

RYSZARD ZIELIŃSKI

SENATOROWIE PŁOCKY

(dokończenie)

Spisy urzędników dawnej Rzeczypospolitej mają dość bogatą literaturę — niestety jednak przeważnie przestarzałą. Szkoda, bowiem spisy takie stanowią znakomitą pomoc w pracy historyka, szczególnie edytora źródeł, niemal z reguły operujących nazwami urzędów nie zaś nazwiskami osób. Doniosłe znaczenie mają również dla badań wewnętrznej struktury i rozwarstwienia społeczeństwa szlacheckiego, służąc do wyodrębnienia z mas szlacheckich klasy, sprawującej władzę poprzez swój majątek i wpływy. Datujący się od paru lat renesans nauk pomocniczych historii w pełni dowiódł praktyczną przydatność tego rodzaju opracowań. M. in. w n-rze 8 Notatek Płockich opublikowana została lista wojewodów i kasztelanów płockich. Obecnie — by wyczerpać materiał i zamknąć kompletną już listę świeżych senatorów płockich — publikujemy spisy kasztelanów raciążskich i sierpskich, od momentu wejścia Mazowsza Płockiego w skład Rzeczypospolitej aż do jej rozbiorów, oraz uzupełnienia i poprawki listy wojewodów i kasztelanów płockich.

Kasztelanie raciążka i sierpska zaliczane były do kategorii „drążkowych”, a tym samym piastunowie ich należeli do najniższej grupy senatorów. W ślad za tem udział ich w wielkiej polityce nie był znaczny, co z kolei po-

woduje duże trudności w odtworzeniu ich chronologii, mimo pierwszoplanowej ich roli w dziejach lokalnych Mazowsza Płockiego. Ogólnie biorąc największe ubóstwo źródeł dających się wykorzystać w interesującym nas wypadku, odnosi się do wieku XVII, znacznie lepiej rzecz się przedstawia dla wieków XVI i XVIII. Toteż właśnie dla wieku XVII, zbyt niestety często, odwoływać się musimy do herbarzy — oczywiście w ostatecznym tylko wypadku i dającym Bonieckiemu pierwszeństwo przed Uruskim.

Przy opracowywaniu listy wojewodów i kasztelanów płockich, istniejące spisy senatorów mogły stanowić pewną podstawę do nowego opracowania. Wykaz opublikowany w n-rze 8 Notatek Płockich był jedynie korekturą spisów dotychczas istniejących. W wypadku kasztelanów sierpskich i raciążskich rzecz ma się inaczej. Kasztelanowie ci, podobnie jak wszyscy kasztelanowie drążkowi, potraktowani zostali przez dawne spisy tak bałamutnie i z takimi lukami względnie fantazją — że przy nowym opracowywaniu dawne spisy nie mogą służyć żadną pomocą. Niniejsze zestawienie jest zatem z gruntu nowym, choć zapewne nie doskonałym. Ale to już los nieunikniony prac tego typu.